

ER. CH FROMM

100 YAŞINDA

1900 - 2000

ARITAN YAYINEVİ

Aslında bizim bilinç dediğimiz, ait olduğumuz toplumun, algılanmasına izin verdiği şeylerin toplamından ibarettir. Bu toplumsal plana uyanların dışında kalan her türlü insanca deneyim, duygu ve algılar ise bastırılmak zorunda kalırlar. Bu nedenle bilincimizi, toplumun ve o çağın kültürünün bir yansıması olarak yorumlamak mümkündür. Bilinçdışı ise, bu çevresel etkilerle belirlenmiş olanın dışında kalan ve her insanın içinde yer alan "evrensel insanın" temsilcisidir diyebiliriz.

İnsanın Özii

Bilinçdışı olgusunun bireysel boyuttaki etkilerini yaşamadan ya da tecrübe etmeden, toplumsal hayatın nasıl olup da, bir takım ideolojiler tarafından belirlendiğini anlamak pek de kolay olmaz. Çünkü toplumsal hayatı belirleyen bu ideolojiler, aynı anda hem gerçek ve hem gerçek dışı ve hem yalan, hem de yalan değildirler. Onlara samimiyetle inanılması halinde, bize gerçekmiş gibi gözükeceklerdir. Ve onları aklileştirdiğimiz sürece, toplumsal ve politik davranışların gerçek motivasyon öğelerini bizden gizleyecek, yani yalan olacaklardır.

Hayal Zincirlerinin Ötesi

İnsanların çoğu, işlerini yaparlarken zekâlarının, tasarım güçlerinin, akıllarının ve konsantrasyon yeteneklerinin ancak belirli ve çok az bir kısmını kullanırlar. Ama bu arada psişik yönden oldukça büyük bir çaba içine girerler. İşte bu çaba (başarmak zorunluluğu) ve sonuç (çabanın etkileri) arasındaki uyumsuzluk, çağdaş toplumlardaki hastalıkların en önde gelenlerinden birisidir. Kişinin çabaları ve bunun anlamı, büyük sistemin içinde pek de bir önem taşımadığı için, insanın kendisini değersiz görmesine ve onun ruhen hastalanmasına yol açar.

Sahip Olmak'tan Olmak'a

Birçok insan, kendi narsist duygularını gizleyebilmek için, mütevazî ve alçakgönüllü gibi davranır. Yahut bunu ince bir davranış biçimi ile maskeleyerek, kendi şahsî arzularını dinsel, politik ya da millî bazı görüşlerin arkasına saklar ve onların uğrunda mücadele verir. Ama asıl gayeleri, kendi narsist eğilimlerini tatmin edebilmektir.

Sahip Olmak'tan Olmak'a

Yaşama içgüdüsi engellendikçe, zarar verme eğilimi artar. Hayatı ne kadar çok gerçekleştirir, canlılığı ne kadar çok dışa vurursak, yıkıcılık içgüdüünün gücü de o denli azalır. Çünkü yıkıcılık, bastırılmış ve yaşanmamış bir hayatla eşdeğerdir.

Özgür Olmaktan Korkmak

Umut bir "olmak" durumudur. Yoğun, ama henüz kullanılmayan (talep edilmeyen) bir eyleme ve çalışmaya içsel yönden hazır olmak demektir.

İnsancıl Bir Teknolojiye Doğru

İnsanın hem dünya ile bir olmasını sağlayan, hem de aynı anda ondaki bütünsellik ve bireysellik duygusunu tatmin eden tek bir eğilim vardır: Sevgi.

Hasta Bir Toplumdan Çıkış Yolları

Sevgi, bir kişinin kendi benliği dışına taşarak, bir başka insan ya da bir şeyle bir olması ve bütünleşmesidir. Ama bu bir oluşun tek bir şartı vardır, o da bu iki ayrı varlığın kendi bütünlük ve benliklerinin korunması, yani ortadan yok olmamasıdır.

Hasta Bir Toplumdan Çıkış Yolları

İnsan, bölünemeyen ve parçalara ayrılması mümkün olmayan bir bütünlüktür. Düşüncesini, duygularını ve hayat biçimini birbirinden ayırmak imkânsızdır. Duygusal açıdan özgür olmayan birisinin, sağlıklı ve bağımsız olarak düşünmesini bekleyemeyiz. Hayat biçimi sosyal ve ekonomik yönlerden bağımlı olan ve yönlendirilen bir insanın ise, duygusal açıdan özgür ve mutlu olması mümkün değildir. Eğer insanı kendi bütünlüğünden ayırmaya kalkar ve onun tek bir yönünü ele alarak, değiştirmeye ya da bu yönü düzeltmeye çalışırsanız, sağlıklı bir sonuç elde etmeniz çok güç olur. Ele alınan konudaki çabalar, teoriler ve öneriler de, insanların büyük bir çoğunluğu için, içi boş kurallar ve törenler biçimi olmaktan ileri gidemez. Çünkü tek yönlü çaba ile yalnızca dengeler bozulur ve bir yönü düzelecek sanılırken, öteki konularda hiç bir gelişme sağlanamaz ve bütün (yani, insan) bundan ancak zarar görür.

Hasta Bir Toplumdan Çıkış Yolları

Aklileştirme genellikle bir yanılmadır ve olumsuz bir etkisi vardır. Çünkü davranışını aklileştirme yoluyla normal gibi değerlendiren kişi, yanlış ve akıldışı bir iş yaptığını farkedemez olmaktadır.

Hayal Zincirlerinin Ötesi

Bilinçdışı, köklerini kozmostan alan evrensel ve bütünsel insanı simgeler. Böylece o, insanın içindeki ruh, bitki ve hatta hayvan olarak da tanımlanabilir. Aynı zamanda, insanın içindeki en eski ve en geri insanın olduğu kadar, geleceğin en gelişmiş ve "tam insan olmuş" insanının da temsilcisidir. Yani bilinçdışı, iyi ya da kötü, evrende var olan herşeyi, kısaca "evren bilgisini" içinde taşır.

Hayal Zincirlerinin Ötesi

Yaşamak bir sanattır. Ve bu sanat, bir insanın yapabileceği en önemli, en zor ve en çetrefilli (çok yönlü ya da karmaşık) sanat türüdür. Bu sanatın özel araç ve gereçleri bulunmaz. Onun tek aracı, insanın kendisi ve evrimini hazırlayan potansiyel güçleridir. Yaşama sanatının içinde insan, hem sanatçı, ama aynı anda hem de o sanatçının ürünüdür. Yani hem heykeltıraş, hem de taş veya hem doktor, hem de hastadır.

Psikanaliz ve Ahlâk

Hümaniter ahlâk anlayışı insanı, kendi fiziksel ve ruhsal bütünlüğü içinde ele alır. Bu anlayışa göre, insan, kendi kendisinin hedefi ve amacı olabilmek için, önce kendisini bilmek ve kendisi olmak kararını almalıdır.

Psikanaliz ve Ahlâk

Yaşayan ve duyarlı bir insanın, hayatında birçok kereler acı çekmesi ve kederlenip, üzülmesi çok doğaldır. Toplumsal düzenlerimizin eksikleri, hataları ve yetersizlikleri nedeniyle çekilen gereksiz bir takım eziyetlere de sık sık rastlıyoruz. Ama benim sözün ettiğim acı, insanın varoluşunun içinde gizlidir. Hayatın bir çok olayına, içimizden gelen bu çok yönlü acı ve keder duyguları ile tepki gösteririz.

Hasta Bir Toplumdan Çıkış Yolları

Aklileştirme, insanlara davranışlarını akıl ve ahlâk dürtüleri doğrultusunda yaptıkları inancını kazandırır. Ama bu arada onları gerçekten motive eden ve bu türlü davranmaya iten, bilinçdışı ve gizli nedenlerin üzerinin örtülmesine yol açar.

Hayal Zincirlerinin Ötesi

Gerçek bir sevgiyi yaşayabilmek için, önce her insanın kendi bireyselliğini yaşaması ve bu ayrı oluşun bilincine varması gerekir.

İnsanın Özü

Vicdan, kendi özümüzün, bize karşı olan bir tepkisi ve bir yöneliştir. Gerçek yüzümüzün, içimizin sesidir ve bize sürekli olarak "olmamız gerektiği gibi olmak" yönünde uyarıda bulunur. Yani bizden üretici bir biçimde yaşamamızı, kendi özümüzü geliştirmemizi, içsel bütünselliğe ulaşmamızı ve bütün evren ile bir uyum içine girmemizi ister. Kısaca vicdan, bizim bütünselliğimizin bir bekçisi gibidir. Eğer sevgiyi, sevilen insanın potansiyel güçlerinin bir doğrulanması, onun için sorumluluk duyulması, onun kendine özgülüğüne ve bir kerelik oluşuna saygı duyulması olarak tanımlarsak, vicdanı da; kendi sevgi dolu özümüzün bizim için sorumluluk duyması, bizi sevmesi ve bize yardımcı olmaya çalışması biçiminde ele almak, hiç de yanlış olmaz.

Psikanaliz ve Ahlâk

Ahlâk kuramının en temel ilkelerinden bir tanesi de: "Kendine yapılmasını istemediğin bir şeyi, sen de başkalarına yapma" der. Ama bu ilkedен hareketle şöyle söylemek de mümkün: Başkasına yaptığın her şeyi, aslında kendine yapmış oluyorsun. Herhangi bir varlığın hayata ve canlılığa yönelmiş güçlerini engellemek ya da ortadan kaldırmak, sonuçları bize geri dönecek olan bir eylemdir. Çünkü bizim kendi gelişimimiz, kendi mutluluğumuz ve kendi güçlerimiz de, hayatı destekleyen bu güçlere gösterdiğimiz saygıya bağlıdır. Eğer bir başkası üzerinde bunları engelliyor ya da zedeliyorsak, bizim kendi içimizdeki aynı güçlerin de, bundan olumsuz bir biçimde etkilenmemesi mümkün değildir. Ruhsal sağlığın ve kendi hayatımızı tam olarak gerçekleştirebilmenin en önemli şartı, hayata saygı duymaktır. Hem kendimizinkine, hem de başkalarınıninkine.

Psikanaliz ve Ahlâk

Sevgi, kişinin içsel katılımı ve üretici eylemi sonucunda oluşan bir birleşmenin ve paylaşmanın yaşanmasıdır.

Hasta Bir Toplumdan Çıkış Yolları

Modern insanın kişiliği, aslında toplumun ona giydirdiği bir elbise gibidir. Böyle bir kişilik içindeki insan, kendi özünü keşfetme serüvenine çıkmak yerine, toplumun ve diğer insanların ondan bekledikleri şeyleri yapmak ve rolleri oynamakla yetinir. Bu türlü davranmakla, "toplumsal işlevimi yerine getiriyorum" diye kendini de kandırabilir. Ama gerçek, ne yazık ki böyle değildir.

Özgür Olmaktan Korkmak

Fonksiyonel mülkiyet, insanın zorunlu ve yaşaması için vazgeçilemez olan bir sahip olma biçimidir. Kurumsallaşmış mülkiyet, yani günümüz toplumlarında sıkça rastlanan ve bir ihtiras haline dönüşmüş bulunan mülkiyet ise, bir takım toplumsal şartların doğurduğu ve hastalıklı olan bir davranış türüdür.

Sahip Omak'tan Olmak'a

Modern insan bir çok şeyi tüketiyor, birçok araç ve alet kullanıyor ve sayısız şeylere sahip bulunuyor. Ama gerçek bir insan olarak öylesine "az" ki. Duyguları, düşünceleri ve idealleri, tıpkı çalıştırılmayan adaleler gibi gerilemiş ve idmansız bir durumdadır. Her türlü sosyal değişiklikten korkuyor, çünkü toplumsal düzendeki en ufak bir başkalaşım, onun için kaos ya da ölüm anlamına geliyor. Ancak bu ölümü, fiziksel bir ölüm olmaktan çok, içsel dengelerin sarsılmasından ve kişilik kaybından doğan psikolojik bir ölüm olarak değerlendirmek gerekiyor.

Sahip Olmak'tan Olmak'a

İnsanların çoğu, sevgi konusundaki sorunlarının sevilmemek olduğunu ileri sürerler. Bu nedenle de, bütün güçleriyle nasıl sevimli ve sevillebilir olacakları konusunda gayret gösterirler. Oysa asıl sorun sevilmemekte değil, sevmeyi bilmemekte gizlidir.

Sevme Sanatı

Bilgiye ulaşmanın ilk adımı, sağlıklı insan aklının algılamalarında ne denli yanıldığını anlamak ile atılır. Bu yanılgı yalnızca fiziksel gerçekliğin bizim algıladığımızdan çok daha farklı olmasından da öte, insanın yaşarken yarı uyanık, yarı uykuda bulunmasından kaynaklanır. Çünkü insanların "doğru" ve "doğal" buldukları şeylerin çoğu, içinde yaşadıkları toplumun onlara sunduğu "hayaller"den başka birşey değildir. Bilginin doğması için, ilk önce bu "hayallerin" yıkılması, yani bir hayal kırıklığı gereklidir. Bilgi, yüzeysel olanları aşır, köklere ve sebeplere doğru uzanmak ve gerçeği, tüm "çıplaklığı" ve açıklığı ile görmek cesaretinin sonucunda elde edilir.

Sahip Olmak Ya Da Olmak

Eğer bir insan, içinde bulunduğu toplumu aşmayı başaramıyorsa ve onun insanın kendi güçlerinin gelişimine destek mi, yoksa engel mi olduğunu farkedecek yetenekte değilse, gerçek insanî özüne ulaşması hiç bir zaman mümkün olmayacaktır.

Hayal Zincirlerinin Ötesi

Bilinçdışının ayrı ve kendine özgü dünyası ile bir ilişkiye geçmek, insanda yeni bir duygunun doğmasına yol açar. Artık bastırma ve içe atma duyguları, yerlerini kaynaşma ve bütünleşmeye bırakırlar. Bastırma; zor kullanma, ayırma, "kanun adına" davranma eylemidir. Benliğimiz ile onun içinden çıktığı organize olmamış hayat arasında bir bağlantı kurulmasına izin vermez. Bizi, gelişen ve canlı bir varlık olmaktan alıp, bitmiş, sonlu ve ölü bir hale getirir. Bastırma olayının önüne geçebilirsek, hayat sürecini hissetmek ve hayata, düzenden daha çok güvenmek imkânına kavuşabiliriz.

Psikanaliz ve Din

Erich Fromm için "Yaşama Sanatı" insanın iç ve dış gerçekliğe karşı, bütün ruhsal, zihinsel ve bedensel güçleriyle yönelmesi ve onlara bir cevap vermeye çalışması demektir. Bunun sonucunda içinde yeşerecek olan duygu da: "Hayatı Sevmek"tir.

Dr. Rainer Funk

Görme yeteneği bir bütündür ve parçalanamaz. Aynı durum, kişisel analiz ve çözümleme çalışması için de geçerlidir. Kendini tanıma, önce diğer insanları incelemek ve onlar hakkında bilgi sahibi olmak ile başlar. Daha sonra insanın kendini bireysel, toplumsal ve politik platformlarda gerçekleştirmesi ile devam eder. Yetişkin insanlar olarak genellikle bizler, birçok insanca eğilimi, kendimizden önce başka insanlarda görerek farkedebiliriz. Çünkü kendi içimizde de oluşan bu durumların bilincine varabilmek için, kendimizle olan diyalogumuzun çok gelişmiş olması ve içimize kurduğumuz duvarların yıkılıp, aşılması gerekmektedir. Kendi içimizde varolan süreçler, tek başlarına bir anlam taşımazlar. Onları ancak, diğer insanlarla olan ilişkileri içinde tanımak ve anlamak mümkün olur. Yani insan kendisini tanımak için, başka insanlarla ilişkiye girmek ve onlarla olan iletişim ve diyalogu içinde beliren kendi içsel özelliklerini gözlemlemek durumundadır. Kişinin dışı, dış dünyanın da kişiye yönelen ilişkiler ağını ne kadar iyi kavrarsak, kendimizi de o derece iyi tanıyabiliriz. Çünkü insan kopuk ve tek başına varolan bir birim değildir ve onun gerçek anlamı, bütün dünya ve insanlardan oluşan bütünsel ağın içindeki fonksiyonlarını yerine getirmesiyle orantılı olarak ortaya çıkar.

Sahip Olmak'tan Olmak'a